
ПЕРЕДМОВА

Одним з основних чинників естетичного виховання і розвитку творчої активності дітей дошкільного віку є музичне мистецтво. Звертаючись безпосередньо до почуттів, музичне мистецтво виховує в дошкільнят емоційну чуйність, здатність до співпереживання, створює настрій радості, піднесення.

В інструктивно-методичних рекомендаціях «Про організацію роботи з музичного виховання дітей у дошкільних навчальних закладах» (додаток до листа МОН України від 02.09.2016 р. № 1/9-454) зазначено, що актуальним завданням дошкільної освіти є виховання художньо-естетичних засад особистості дитини через відкриття їй світу мистецтва, зокрема музичного, залучення до нього і творчого освоєння. У сучасній практиці музичне мистецтво стає дієвим засобом розвитку особистості дитини, якщо в дошкільному навчальному закладі створюється сприятливе освітнє середовище, пропонуються якісний зміст освіти й педагогічні технології, забезпечується ефективна організація музичного виховання.

Мета музичного виховання дітей дошкільного віку — виховання гармонійно розвинутої, естетично й творчо спрямованої особистості дитини під впливом цінностей українського і світового музичного мистецтва, розвиток загальної музикальності, здібностей музичного виконавства і творчості, формування елементарних основ музичної культури, домірної віковій музичній компетенції.

Рухи під музику — одна з форм музичного виховання, що дозволяє дітям активно виявити себе в музичній діяльності. Беручи активну участь в іграх, вправах, танцях, підготовці до свят, розваг, дошкільники набувають найрізноманітніших знань про життя, що їх оточує, розвивають творчу уяву та мислення, спостережливість, здатність орієнтуватися в просторі та часі.

Серед рухів під музику музична гра займає одне з центральних місць. Цей вид діяльності, близький і зрозумілий дітям, значною мірою сприяє їхньому музичному і загальному розвитку. У методиці дошкільного музичного виховання визначено два види музичних ігор: ігри під інструментальну музику та ігри під спів.

У свою чергу ігри під інструментальну музику поділяються на сюжетні й безсюжетні. У сюжетних іграх виступають певні персонажі, розгортається дія; основне завдання таких ігор — відтворити

музично-ігровий образ персонажа. Безсюжетні ігри під інструментальну музику — це різновид рухливих ігор, у яких завдання — рухатися відповідно до змісту, характеру та форми музичного твору.

Тематика і зміст сюжетних ігор різноманітні. У деяких іграх використані близькі, зрозумілі дітям образи та дії, які вони спостерігають у навколишньому житті («Оркестр», «Горобчики та котик»), в інших — розкриваються образи та явища, знайомі дітям із оповідань і казок. Перед дітьми стоїть завдання передати дії тих чи інших персонажів відповідно до музики. Так, у грі «Дідусь-садівник і козенята» (музика О. Гедіке) під повільну музику дідусь-садівник спокійно ходить по своєму садку, потім, стомившись, сідає і на закінчення музики засинає. Під швидку, веселу музику в садок хутко вибігають козенята. Коли вона змовкає, дідусь-садівник прокидається й ловить козенят.

Основне завдання безсюжетних ігор — навчити дітей рухатися відповідно до змісту і характеру музики, засобів музичної виразності та форми музичного твору. Правила таких ігор тісно пов'язані з музикою. Так, у грі «Карусель» (музика Д. Кабалевського) діти вчаться виконувати рухи відповідно до початку та закінчення музики, її змісту і темпу (уповільнювати або прискорювати рух «каруселі», вчасно сідати на неї на закінчення музики).

В іграх під спів діти навчаються передавати рухами зміст та образ пісні, загальний характер музики (весело, спокійно), форму (заспів, приспів) і засоби музичної виразності (темп, динаміка, ритм, регістр). Наприклад, гра «Веселі музиканти», «Ми на луг ходили» (муз. А. Філіпенка). Інколи спів може бути тільки зав'язкою до гри. Так, у грі «Мишоловка» діти співають, рухаючись по колу, а коли пісня закінчується, піднімають руки і починають ловити «мишей». Під час повторення спів допомагає дітям заспокоїтися.

У молодшій групі ігри переважно проводяться під спів музичного керівника, а починаючи з середньої — під спів вихователя і дітей. Ігри під спів включають хороводи, інсценування пісень і тісно пов'язані між собою. Їхня побудова залежить від змісту.

Отже, музичні ігри за своїм завданням належать до дидактичних, за характером — до рухливих, їхній зміст цілком відповідає музиці.

Одним із найважливіших засобів розвитку музичних здібностей дітей є музично-дидактичні ігри. Вони об'єднують усі види музичної діяльності: слухання, спів, музично-ритмічні рухи, гру на дитячих музичних інструментах. Ігри збагачують дітей новими враженнями, розвивають у них ініціативу, разом із набуттям спеціальних музичних знань у них формуються риси особистості, перш за все — відповідальність, самостійність.

Музично-дидактичні ігри можна проводити під час музичних занять, вечорів розваг, ранків, індивідуальної роботи та самостійної діяльності дітей. Їх варто використовувати, зокрема, для діагностики музичного розвитку дошкільнят під час різних видів музичної діяльності. Для кожної вікової категорії дітей можна дібрати музично-дидактичні ігри та вправи, проведення яких дозволить музичному керівникові комплексно оцінити музичні здібності вихованців, у когось із них виявити яскраве музичне обдарування, у інших — вчасно помітити й заповнити «прогалини».

Основною умовою засвоєння матеріалу та розвитку музично-сенсорних здібностей дітей є систематичність проведення музично-дидактичних ігор. Це викликає в дітей стійкий інтерес до музики, до самих завдань. Ігри повинні бути простими та доступними, цікавими та привабливими. Тільки в такому випадку вони спонукають дітей до співу, слухання музики, танців, гри на музичних інструментах. Педагогічна цінність музично-дидактичних ігор у тому, що вони відкривають перед дитиною можливість застосування отриманих знань у життєвій практиці.

Мета музично-дидактичних ігор:

- розвиток співацьких навичок, інтонації, дихання;
- вивчення елементів музичної теорії;
- розвиток музикальності — відчуття ритму, темпу, звуковисотності, характеру та настрою музики, тембру;
- активізація творчих здібностей дітей за допомогою придумування власних співаночок, ритмічних рисунків, музично-ритмічних рухів;
- ознайомлення з вокальними та інструментальними творами різного характеру;
- виховання навичок слухання музики;
- розвиток музично-слухового сприймання у процесі ритмічних рухів;
- виховання естетичного смаку, поваги до національної та світової культури.

Музичні заняття — це неймовірно сприятливий майданчик для розвитку дітей у процесі гри. Музичний керівник має змогу активізувати творчі здібності дітей, допомогти дітям розібратись у співвідношенні звуків за висотою, розвивати в них відчуття ритму, тембровий і динамічний слух, заохочувати до самостійних дій із застосуванням отриманих знань. Музично-дидактичні ігри, які діти розучують на музичному занятті, варто використовувати й вихователю під час перебування дітей у групі, адже таким чином він зможе закріпити знання, вміння, навички дітей, набуті

на музичному занятті, варіювати зміст ігор, знаходячи нові можливості розвитку дітей.

Музично-дидактичні ігри мають бути цікаво, яскраво, естетично оформлені. Наприклад, картки із зображеннями музичних образів слід зробити естетично привабливими, вони мають точно відповідати змістові гри. Ігри, у виготовленні яких беруть участь самі малюки, стають найбільш улюбленими та бажаними. Наприклад, діти можуть вирізати довгі й короткі смужки для відтворення ритму співаночки, кружечки-ноти, виготовити разом із дорослими саморобні музичні інструменти та заграти на них.

Застосування музично-дидактичних ігор на заняттях дає змогу провести його найбільш цікаво, змістовно. Ігри відповідають потребам малюків, оскільки поєднують у собі елементи навчання, прикладної, репродуктивної та творчої діяльності, що дає змогу розвивати емоційну сферу дитини, її пізнавальні інтереси, інтелектуальні та духовні потреби. Уміле використання ігор підвищує навчальну активність дітей, інтенсивність мислення, пам'ять та увагу. В молодшому дошкільному віці ігри здебільшого пов'язані з застосуванням образних посібників. У групах старшого дошкільного віку основним матеріалом дидактичних ігор стають музичні іграшки та інструменти, настільно-друковані ігри, а також технічні засоби навчання.

Музично-дидактичні ігри, які використовуються в процесі співу, допомагають учити дітей співати виразно, невимушено, брати дихання між музичними фразами й утримувати його до кінця фрази. На музичних заняттях розучують пісні різного характеру. Поступово діти починають розуміти: щоб передати той чи інший настрій у пісні, треба виконувати її по-різному. Для закріплення знайомих пісень використовуються ігри «Пісенний годинник», «Чарівна дзиґа», «Упізнай і склади пісеньку», які можна проводити в декількох варіантах: діти визначають пісню за вступом, за співом, приспівом, виконаних на фортепіано; за музичною фразою, проспіваною разом або індивідуально; за ритмічним рисунком, за схемою.

У вільний від занять час діти самостійно організують різні музично-дидактичні ігри, пов'язані зі співом, грою на музичних інструментах: «Музична крамниця», «Угадай, на чому граю», «Музичне лото», «Музичні молоточки». У таких іграх у дітей розвивається відповідальність і здатність діяти у спільноті.

Важливу роль у розвитку музичного слуху, відчуття ритму відіграють співаночки, які виконують перед розучуванням пісні. Це нескладні музичні фрази зі знайомих дітям пісень, поспівок,

які співають із різних звуків. Одночасно діти можуть проплескати ритмічний рисунок або відтворити його за допомогою музичного молоточка. Використовують ще й музичні загадки, які вчать дітей не тільки мислити, шукаючи текстову відгадку, але й самостійно продовжувати музичну фразу.

У грі «Де мої дітки?», «Сова і зозуля», «Хто в будиночку живе?» розвивається вміння розрізняти звуки, різні за висотою. Діти другої молодшої групи із задоволенням відповідають тоненьким голосочком мамі-качці, мамі-кішці, мамі-пташці. Під час повторного виконання гри діти вже добре знають, що мама-кішка співає низьким голосом, а кошеня — високим. У середній групі діти вчать-ся виконувати ритмічний рисунок співаночки на одному звуці, використовуючи музичні інструменти: металофон, тріолу та ударні інструменти (трикутник, бубон, барабан). З дітьми старшої групи проводиться більш різноманітна робота з розрізнення звуків за висотою та тривалістю.

Співаночки допомагають дітям визначити напрям мелодії, знаходити в ній два коротких і один довгий звук. Рух мелодії можна проілюструвати на музичних сходинках (п'ять сходинок): дитина показує всім, як звучить мелодія, рухаючи будь-яку іграшку по сходах угору або вниз. За допомогою музично-дидактичних ігор діти вчать-ся передавати прості ритмічні рисунки, порівнювати тембри голосів та інструментів, розрізняти їх за висотою, виявляти творчість у співі та музично-ритмічній діяльності.

Завдання музично-дидактичних ігор:

- *у другій молодшій групі*: вчити сприймати висоту звуків — розрізняти контрастні за висотою звуки малої, першої та другої октав; ритм — розрізняти та відтворювати прості ритмічні рисунки, що складаються з половинних і четвертних довжин; тембр — розрізняти за звучанням брязкальце, дзвіночок, бубон, піаніно; динаміку — розрізняти контрастні за звучанням твори (голосно — тихо);

- *у середній групі*: вчити сприймати висоту звуків — розрізняти виражальні можливості інтервалів — октави, септими, сексти, квінти; ритм — розрізняти акценти як засіб виразності в музиці на прикладі з четвертними довжинами; розрізняти звучання простих ритмічних рисунків; тембр — розрізняти виразність звучання контрастних інструментів (дзвіночок, дудочка, піаніно), а також маракасів, цитри, ксилофона, флейти; динаміку — розрізняти виражальні можливості двох динамічних відтінків (голосно — тихо);

- *у старшій групі*: вчити сприймати висоту звуків — розрізняти виражальні можливості інтервалів від квати до прими,